

به نام خدا

اولین پیش نشست کارگروه اصلاح ساختار نظام سیاست گذاری اقتصادی

موضوع نشست: آسیب شناسی حکمرانی و مدیریت صندوقها و اصلاحات ضروری

سخنران:

حجت‌الہ میرزائی

اعضای نشست:

محمد جواد توکلی: رئیس پڑوہشکده امور اقتصادی

فتح‌الہ تاروی: رئیس پڑوہشکده اقتصاد و عضو هیئت علمی دانشگاه علامہ طباطبائی

سید محمدرضا سیدنورانی: رئیس شورا و مرکز ملی رقابت و عضو هیئت علمی دانشگاه علامہ طباطبائی

جواد طاہرپور: عضو هیئت علمی دانشگاه علامہ طباطبائی

تاریخ نشست: ۱۴۰۲/۰۴/۰۵

محل نشست: پڑوہشکده امور اقتصادی

خلاصه مطالب ارائه شده توسط سخنران

مطالعات بسیار و متنوع اندیشمندان نشان داد که چگونه سیاست‌گذاری توسعه، از سیاست‌های جمعیتی تا همگانی کردن آموزش و از تقویت ثبات سیاسی و اجتماعی تا ارتقای رقابت‌پذیری صنعتی، همه در گرو یک نظام تأمین اجتماعی کارآمد، فراگیر و پایدار است. هسته اصلی برنامه‌های فقرزدائی و نیز کاهش نابرابری اقتصادی و اجتماعی، تقویت پایداری و کارآمدی نظام تأمین اجتماعی است. بار اصلی نظام تأمین اجتماعی بر دوش صندوق‌های بیمه اجتماعی و بازنشستگی است. صندوق‌ها نهادهای مالی بین‌نسلی و دامنه‌دار در زندگی شهروندان از پیش از تولد تا پس از مرگ بوده و چندبعدی و مشترک میان دولت و مردم هستند. صندوق‌های بازنشستگی به همان اندازه که نهادی اجتماعی بشمار می‌روند، اهمیت اقتصادی نیز دارند و در همان حال که برپایه یک نظام حقوقی پیچیده و چندلایه بنا شده‌اند، زمینه‌ساز تفاهم دولت و ملت و کارگران و کارفرمایان و صاحبان نیروی کار با صاحبان سرمایه هستند.

مسائل و زمینه‌های بحران‌ساز در صندوق‌های بازنشستگی

به‌طور معمول بحران صندوق‌های بازنشستگی به ناپایداری مالی و پیشی گرفتن مصارف از منابع تقلیل داده می‌شود؛ اما به‌طور واقع‌بینانه، مهم‌ترین مسائل اولویت‌دار صندوق‌ها که می‌تواند به بحران‌های مالی، اجتماعی و امنیتی منجر شود عبارت از: ناپایداری مالی، پوشش ناکافی، عدم کفایت مستمری پرداختی، تبعیض و بی‌عدالتی آشکار در سطوح حقوق و مستمری و خدمات بین صندوق‌ها و درون آنها، می‌باشد. همچنین عواملی که در ایجاد وضعیت فعلی نقش داشته‌اند را می‌توان در چند دسته به صورت زیر عنوان کرد:

عوامل نهادی: مهم‌ترین عامل در این سطح، کیفیت حکمرانی است؛ باید قواعد متعدد و شفاف وجود داشته باشد، تصمیمات اخذ شده، کارشناسی شده باشد و اداره سه وجهی صورت بگیرد؛ به معنای آنکه ذی‌نفعان اصلی (بیمه‌شدگان، کارفرمایان و دولت) در مدیریت صندوق‌ها سهم داشته باشند و کارگران و کارفرمایان سهم بالاتری در این امر داشته باشند.

عوامل ساختاری: در یک ساختار غیرعقلانی و غیر اقتصادی و با قواعد و اساسنامه‌های مختلف، پارامترهای بیمه‌ای انعطاف‌پذیر و مناسب وجود ندارد. ۱۸ صندوق موجود به دلیل مقیاس کوچک باید ادغام می‌شدند و نیاز به یک نهاد ناظر وجود داشت. اصلاح این ساختار ضروری است؛ اما به دلیل تداوم شرایط رکودی و کاهش نرخ رشد اقتصادی و همچنین مصوباتی که بار صندوق‌ها را افزایش داده، صندوق‌ها به شدت آسیب دیده‌اند.

بی‌ثباتی اقتصاد کلان: صندوق‌ها حساسیت زیادی به پارامترها و متغیرهای اقتصاد کلان (متغیرهای مهمی مانند نرخ رشد اقتصادی؛ نوسانات نرخ ارز، نرخ رشد اشتغال رسمی و ورود بیمه‌پردازان، تورم، سطوح حقوق و دستمزد و ...) دارند. آنچه که اهمیت دارد این است که نقطه سربه‌سری مالی صندوق‌ها به‌طور دائم به تأخیر بیفتد که مهم‌ترین شرط برای آن ثبات اقتصاد کلان و اصلاحات پارامتریک یعنی بالا بردن سن بازنشستگی، افزایش حق بیمه‌ها، تغییر در شیوه محاسبه مستمری و افزایش مستمری ورودی‌ها و ... است. آنچه صندوق‌ها را نجات می‌دهد، افزایش مستمر تعداد بیمه‌شدگان و تأخیر در خروج و به زبان دیگر افزایش نسبت منابع به مصارف است؛ نسبت بین ورودی‌ها و خروجی‌ها باید همواره بالای ۷ باشد که این امر با افزایش نرخ رشد اقتصادی و نرخ رشد اشتغال امکان‌پذیر است.

نظام مدیریت صندوق‌های بازنشستگی: مدیریت در صندوق‌ها باید به صورت عملکرد کاملاً شفاف و به وسیله خبره‌ترین مدیران و بهترین شیوه‌های مدیریتی صورت بگیرد. عدم شفافیت در صندوق‌ها و وجود مدیران ناتوان که توانایی مقاومت یا مواجهه فعال با تصمیمات دولتی را نداشته‌اند، ضعف در مدیریت ذخایر و عدم پرداخت بدهی دولت به صندوق‌ها و درنهایت واگذاری بنگاه‌ها توسط دولت، موجب به وجود آمدن وضعیت کنونی شده است.

راهکارهای ارائه شده:

سیستمی: اجرای نظام چند لایه که در آن بیمه‌های اجباری و اختیاری، با حمایت دولت و بدون حمایت دولت برای گروه‌های مختلف و متکی بر پایگاه اطلاعات بروز و موثق صورت پذیرد.

ساختاری: ادغام‌ها صندوق‌ها ضروری است.

پارامتریک: در سطح حکمرانی و به‌منظور اصلاح در مدیریت صندوق‌ها، جلوگیری از نفوذ بیشتر سیاسیون در مدیریت صندوق‌ها باید صورت پذیرد و در رابطه با مسائل صندوق‌ها در یک سطحی مانند شورای عالی امنیت ملی، تصمیم‌گیری شود و مجلس و دولت‌ها حق تصمیم‌گیری غیرمتعارف نداشته باشند. برای جلوگیری از بحران صندوق‌ها نیاز به سطح بالای اعتماد بین دولت و مردم است. اصلاحاتی که در برنامه هفتم آورده شده، ضروری است؛ اما انجام شدن آن‌ها دشوار و یا غیر ممکن می‌باشد. صندوق‌ها باید به برنامه رسمی پژوهشی در دانشگاه‌ها تبدیل شوند و دانشجویان با پشتوانه مالی و اطلاعات، بتوانند رساله‌های خود را تدوین کنند. همچنین نظام مالیاتی باید اصلاح شود و همه مالیات‌هایی که خانوار می‌پردازد (مالیات و بیمه اجتماعی) تجمیع شود.

اهم مباحث اعضای نشست:

جواد طاهرپور: پرداختی برخی صندوق‌ها به شدت پایین است، این موضوع می‌تواند منجر به چرخه فقر شود؛ به معنای آنکه مثلاً یک کارگر با حداقل دریافتی، از پس مخارج سلامت و آموزش فرزندان خود بر نمی‌آید و این ناتوانی به نسل‌های بعد منتقل می‌شود. به دلیل عدم همخوانی هزینه و درآمد، عموم بازنشستگان به دنبال شغل دوم هستند و

اکنون اشتغال جوانان نیز مسئله شده است و این موضوع منجر به بحران اشتغال می‌شود. بار مالی هزینه‌های درمانی در شرایطی که صندوق با بحران مواجه است، بر دوش فرد می‌افتد و لذا او از هزینه‌های درمان خودسر باز می‌زند که منجر به بحران سلامت خواهد شد. در کل نمی‌توان در کوتاه‌مدت به بهبود شرایط صندوق‌های بازنشستگی خوش‌بین بود.

سید محمدرضا سید نورانی: وصول مطالبات صندوق‌ها از مسائل جدی است. رد دیون با واگذاری شرکت‌ها بسیار اشتباه است و بهتر است با پول نقد انجام شود. لذا پیشنهاد می‌شود مذاکراتی با مجلس صورت بگیرد و قانون واگذاری شرکت‌ها اصلاح شود. همچنین پرتفو بهینه صندوق‌ها و ایجاد قراردادهای بلندمدت و کوتاه‌مدت خدمات درمانی و رفاهی برای بازنشستگانی که حقوق پایین دارند، می‌تواند به منزله جبران باشد؛ از آنجایی که دولت و مجلس خود باعث ایجاد تورم بوده‌اند، خود نیز ملزم به جبران آن هستند. علاوه بر این، دولت باید به دیون خود سود بدهد و صندوق‌ها مطالبات خود را به‌روز و با شاخص تورم و به صورت نقد دریافت کنند. اگر دولت توانایی پرداخت ندارد ملزم است صکوک بفروشد، پول را به صندوق بدهد و بدهکار شود.

فتح‌اله تازی: اگر جمع پرداخت‌های بابت بیمه‌های اجتماعی و مالیات را در نظر بگیریم، در ایران یکی از بالاترین نرخ‌های مالیات‌پردازی وجود دارد؛ اما چون در دو صندوق انجام می‌شود، عملاً تجمیع صورت نمی‌گیرد و لذا به نظر می‌رسد که مالیات پرداختی شهروندان، پایین است.